

ЕНЕРГЕТИКА ЛЮДИНОЦЕНТРИЗМУ**Борису Олійнику — 70**

Якщо митець й академік стає культовою постаттю, це свідчить про непересічний рівень суспільства і сформовані соціумні цінності. Якщо академік і митець тривалий час виступає у культовій іпостасі, це є свідченням неабиякої ваги й талановитості цієї особистості. Якщо ім'я митця-академіка у широкій соціумній та національній свідомості пов'язується з ореолом культовості, то це переконує у надзвичайному майбутті таких соціуму і нації.

Усі щойно виділені якості супроводжують творчу діяльність Бориса Олійника — поета, академіка, критика, журналіста, публіциста, есеїста, громадського діяча, політолога й політика, який увійшов у духовний простір України на рубежі 50–60-х років ХХ століття й уже досить давно, з помежів'я 70–80-х років, для багатьох представників інтелектуально-творчої еліти є знаковою постаттю.

У розвідці «Духом і еством», видрукуваній 1995 року в часописі «Київ», Євген Лук'яненко, котрий стежив за художньо-естетичним й аксіологічним розвоєм Бориса Олійника, так передав ауру популярності поета:

«Пригадую травневий день 1982 року. До моєї оселі вперше завітав давній друг, чудовий польський письменник Збігнєв Доміно.

Увагу гостя, зрозуміло ж, одразу привернули книги. Гордий, що мені так пощастило, показав Збігнєву полицю з виданнями, подарованими авторами... Друг трохи пороздивлявся. І раптом, побачивши книжки з одним і тим же прізвищем, аж просіяв.

— Та це ж Олійник Борис?!

І вже схопив якусь збірку, почав читати. Спочатку мовчки, а потім — уголос. Місяцями не дуже в нього виходило. І читати став я. Гість зачудовано слухав. Скільки б так тривало, не знаю...

Про поезію Бориса Олійника Доміно відгукнувся так:

— Це якесь неймовірне явище. Зовсім не відчуваю нічого чужого, хоч сам так не напишу. Дуже рідко траплялось у житті, щоб поет повністю брав мене у полон чи, довіряючись, сам віддавав тобі свою душу — так або інакше зливався зі мною. На жаль, я небагато читав Бориса і лише двічі чув його виступи на поетичних вечорах. Та з перших рядків полюбив його як рідну людину...»

Борис Ілліч Олійник, мистецька й політична діяльність якого, безперечно, має міжнародне звучання, став одним із духовних лідерів України другої половини ХХ століття, втіливши у собі — своїй свідомості, літературній творчості, публіцистиці — драматизм її морально-філософських і культурно-політичних змін.

Б. І. Олійник

Майбутній поет народився 22 жовтня 1935 року в селі Зачепилівці на Полтавщині, в родині службовця. Закінчивши середню школу, він вступає до Київського університету, де навчається на факультеті журналістики. Завершив Борис Олійник університетську освіту 1958 року і почав працювати у газеті «Молодь України». Згодом його фахова й літературна доля перетинається з журналом «Ранок», часописами «Вітчизна» та «Дніпро». Він працював також у редакції серії «Романи й повісті» видавництва «Дніпро», заступником голови правління Київської організації Спілки письменників України (СПУ), секретарем правління СПУ та Спілки письменників СРСР, водночас плідно займаючись поетичною, літературно-критичною, есеїстською та публіцистичною діяльністю. Його кредо полягало (й полягає) у тому, щоб діяти креативно, самовіддано і цілеспрямовано.

1990 року в духовно-інтелектуальному розвитку Бориса Олійника відбулася важлива подія — його було обрано дійсним членом (академіком) НАН України. Цим ще

раз виокремлено його значущість для духовного статусу, духовної акмеології нашого суспільства.

Як це нерідко стається у натур дієвих, мислячих, шукаючих, дебютував поет не у тому жанрі й річищі, що відповідали його достеменному покликанню. Реєстр книжок Бориса Олійника відкрився журналістським нарисом «За Сіверським Дінцем», що вийшов окремим виданням 1959 року, а перша поетична збірка «Б'ють у крицю ковалі» побачила світ у 1962 р.

Борис Олійник належить до поетів, яким пощастило за життя, яких видавали активно, охоче й часто щороку. Після дебютної збірки поезій невдовзі з'явилася наступна — «Двадцятий вал» (1964), а далі розгорнувся справжній «поетичний серіал» (якщо мислити й оцінювати написане поетом крізь призму нинішніх реалій), у якому виділяються книжки «Вибір» (1965), «Поезії» (1966), «Коло» (1968), «Відлуння» (1970), «На лінії тиші» (1972), «Рух» (1973), «Ми знаєм, для чого жить!» (1974), «Гора» (1975), «Істина» (1976), «Заклинання вогню» (1978), «Сива ластівка» (1979), «У дзеркалі слова» та «Доля» (обидві — 1981), «Поєми» (1983), «Міра» (1984). 1985 року вийшли друком «Вибрані твори» (у 2-х томах), на межі гострополемічних 80—90-х років побачила світ не менш полемічна збірка віршів і поем «Поворотний круг» (1989), а на початку XXI століття — збірка «Стою на землі» (2003). Як аналітик літературного процесу Борис Олійник видав книжку «Планета поезія» (1983), що складалася з його літературно-критичних статей різних періодів. Ставши у 70-ті роки офіційно визнаним поетом, митець був відзначений Державною премією СРСР та Державною премією УРСР ім. Т.Г. Шевченка. Його твори перекладалися різними мовами і виходили книжками «Стою на землі» (1973), «Стихи» (1977), «Золотые ворота» (1982), «В зеркале слова» (1984),

«Заклинання вогню» (словацькою, 1982) тощо.

Основний спектр поетичних мотивів Бориса Олійника обертається навколо феномена людини, і цілком закономірно, що мотиви «людина та її покликання», «високе і земне у людині», «людське начало і гідність», «людина та її честь» об'єднують і виструнчують твори поета різних історико-духовних періодів. Лірика Б. Олійника випромінює енергетику людиноцентризму й людиноутвердження, пройнята пафосом гуманістичних і людинознавчих начал.

У поезії Бориса Олійника рельєфно виявляються засади української класичної художньої традиції, що засвідчують себе у насаженій трибунності й щемкій ліричності, аналітичному пророцтві і бунтівній прогностичності мислення. Проте звертався поет і до модернізації поетичного стилю. Як підкреслюється у другій книзі «Історії української літератури ХХ століття», введення «у художній текст прозаїзмів, влучних висловів з народного побутового мовлення, прямої та діалогічної мови, зміна канонічної метрики за допомогою пауз, недомовленості» надавали його поезії «довірливих природних інтонацій», достеменною безпосередності й виразності звучання. Поетичні твори Бориса Олійника також органічно настояні на фольклорних і притчових композиційно-стильових прийомах. Серед жанрів, що їх митець розробляв й активно практикував, виділяються притчі, пісні, балади, вальси, оди, послання, присвяти, ліричні цикли, поеми.

Інтонаційна палітра поета взагалі характеризується надзвичайною розмаїтістю й відлунює патетичними, публіцистичними, елегантними, медитативними, журливо-ностальгійними, філософськими тонами та настроями. До найпроникливіших, внутрішньо найдраматичніших творів Бориса Олійника належить видрукуваний у збірці «Заклинання вогню» лірико-філософський цикл «Сиве

сонце моє», що звернений до образу матері, просякнутий неабиякою шанобою перед її життям-подвигом, випромінюючий невимовну стійкість материнської душі й безмежність материнського серця, сповнений болу за ті страждання і випробування, які випали і випадають на долю матері. У шостій поезії цього циклу («Поговоримо, мати...») митець удається до етико-онтологічних узагальнень, наголошуючи на національній глибинності материнського єства:

*Як ми сіяли щедро словами: «Народу!.. Народ!..»
Говорила ти мало.*

Робила багато. І — гарно.

Доки ми пересіємо,

виполеш мовчки осот —

І земля з-під твого рукава

молоділа, зугарна.

Та пощо тобі, й справді, обтіпаних слів околот,

Коли кожна стеблина твоїм перекроплена потом.

І чого б тобі, врешті, хвалити на людях народ,

Як сама ти була від коріння до крони —

народом!

Аналізуючи етичні й світоглядні витоки слова Б. Олійника, критик С. Йовенко у статті «Доки є дорога й рух...», опублікованій 1995 року в часописі «Вітчизна», відзначала: «Батько і мати — ось відправні джерела формування характеру, ось ідейна домінанта творчості поета, його в кращих українських (шевченківських) традиціях святилище».

Сила таланту Бориса Олійника з особливою повнотою і багатогранністю виявилася у царині розлогих поетичних форм, передусім поеми. До цього жанру митець, який постійно відчував потребу в розширенні діапазону і масштабу поетичного мислення, звертався і звертається впродовж усього художнього шляху. Він написав поеми «Дорога», «Рух», «Доля», «Урок», помітним інтелектуально-духовним явищем стали поеми «Заклинання вогню» (1978), «У дзеркалі слова» (1980), «Дума про місто» (1982), «Сім», «Пришестя» (обидві — 1988), «Поворотний круг»

(1989). Художню й морально-філософську сутність поем Б. Олійника проникливо сформулювала С. Йовенко на матеріалі поеми «Урок», відзначивши, що це «*філософське осягнення подвигу вирішального вчинку життя, готовності до офіри в ім'я непоганьбленої довіри й віри в людину*». В його поемах щедро втілюється талант і погляд митця-публіциста, публіцистичної інтерпретації подій, реалій і явищ навколишньої дійсності. Цей жанр розкрив непересічний масштаб поетового мислення, його тяжіння до лірико-онтологічних узагальнень і художнього літописання.

Багатогранна і потенційно сценічна творчість Бориса Олійника незмінно приваблювала діячів мистецтва — музикантів, акторів, режисерів. На його вірші написано чимало музичних творів. О. Білаш за його поезіями 1985 року створив оперу «Прапроносці», низку пісень («Ода Полтаві», «Мелодія»). До поетової творчості зверталися І. Поклад («Мамо, вечір догоря...», «Пісня не забудеться моя»), П. Майборода («Луна»), І. Карабиць («Матір», «Заклинання вогню»), В. Кирейко («Пісня про матір»), В.Тилик («Тополина вулиця», «Мати сіяла сон», «Пісня дитинства»),

Л. Дичко («Ода музиці», «Колискова киянину») та ін. За творами Б. Олійника 1981 року в Київському театрі поезії йшла вистава «Заклинання вогню», 1987 року в Київському драматичному театрі ім. І. Франка — вистава «Пам'ять» та у його перекладі п'єси М. Рощина «Майстер і Маргарита» (за М. Булгаковим). Поет виступив співавтором кіносценарію багатосерійного фільму «Тарас Шевченко. Заповіт» (1992—1994), поставленого на Київській кіностудії художніх фільмів.

Указом Президента України за самовіддане служіння на літературній і державницькій ниві, визначний внесок у збереження національної культури, вагому особисту роль у піднесенні міжнародного авторитету України Борису Іллічу Олійнику присвоєне звання Героя України з врученням ордена Держави.

Борис Олійник — воістину національний художник й академік поетичної думки — належить до найавторитетніших українських митців другої половини ХХ століття, який своїми духовними, інтелектуальними струменями суттєво увиразнює гуманістичні джерела нинішньої доби.

Я. ГОЛОБОРОДЬКО,
доктор філологічних наук (Херсон)